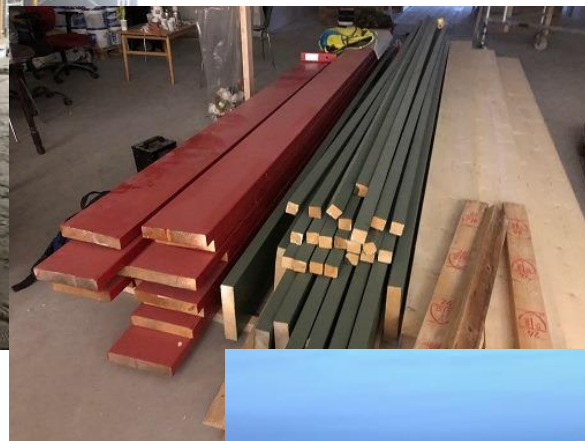

Årsmelding 2019

Várdobáiki samisk senter

Várdobáiki renoivering av bygg.

Innhold

VÁRDOBÁIKI SAMISK SENTER	3
ORGANISASJON	4
<i>Organisasjonskart</i>	4
<i>Aksjeeiere</i>	4
<i>Styrets sammensetning</i>	5
ANSATTE	5
LOKALER	6
VIRKSOMHET	6
<i>Kultursenteret</i>	6
<i>Språksenter</i>	8
<i>Helsesatsing</i>	12
<i>Museum</i>	13
<i>Márkománák samisk barnehage</i>	16
LEIETAKERE	17
EIENDOM	17
PROSJEKTER	18
ØKONOMI	18
AVSLUTNING	19

Várdobáiki samisk senter

Dette dokumentet er en årsmelding for Várdobáiki samisk senter for 2019. Várdobáiki har sitt virkeområde i Nordre Nordland og Sør-Troms.

Senteret er ett av flere samiske språk- og kultursenter i Norge som har fokus på bevaring og utvikling av samisk språk og kultur. Senteret er i hovedsak finansiert gjennom driftstilskudd fra Sametinget og har særskilt ansvar for markasamisk og sjøsamisk kultur i regionen. Kultursenteret er delt inn i seks avdelinger: kultursenter, språksenter, museum, barnehage, helse og eiendom. Avdeling kultursenter er hovedsakelig et overbygg for de andre avdelingene med flere prosjekt og tiltak direkte organisert under avdeling kultursenter.

I 2019 har driften vært preget av at det har pågått renovering av plan 1 med museum, galleri, kulturarena med kjøkken samt noen kontor.

Gjennomførte enkeltstående prosjekt rapporteres i særskilte rapporter som sendes til tilskuddsgivere, flere av dem vil likevel bli nevnt i årsmeldingen. Várdobáiki vil med dette rette en særdeles stor takk til finansører og brukere av senteret.

Evenskjer 26.5.2020

Else Grete Broderstad
Styreleder

Kjersti Myrnes Balto
Daglig leder

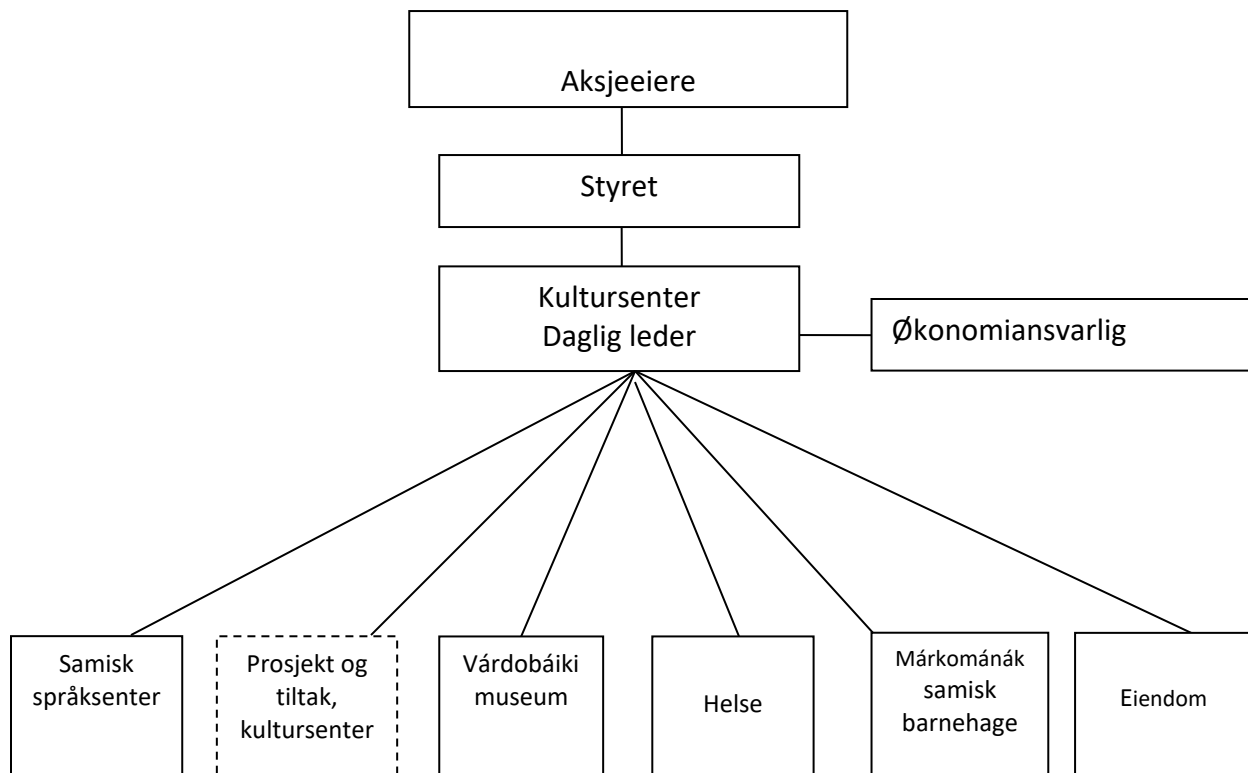

Organisasjon

Formål: Selskapet Várdobáiki AS er et samisk senter med formål:

- å videreføre og forvalte samisk språk, historie, kultur og samfunnsliv i regionen.
- å bygge ut, eie og drive et eget senter/bygg

Organisasjonskart

Aksjeeiere

Sametinget har 600 aksjer.

Kommunene Ballangen, Evenes, Gratangen, Narvik, Salangen, Skånland og Tjeldsund har til sammen 286 aksjer.

Sameforeningene: Bálák sámesearvi/Ballangen sameforening; Bjerkvik og omegn sameforening-NSR; Dielddanuorguovllu nuorak; Harstad og omegn sameforening-NSR; Hinnøy og omegn sameforening-NSR; Samenes folkeforbund-SFF; Hålogaland samiske forening-SFF; Loabágáiddi siida-SFF; Ofoten samiske forening og andre lag og foreninger: Márkomeannu searvi; Partiet Rødt, Harstad; Sandmark bygdeutviklingselskap AS; Sárahká Sellju AL (eier av barnehagebygg); Skániid girjie AS (bokforlag); Stuornjárgga sámii duodji (forening for samisk duodji) og Troms reindriftsamers fylkeslag-NRL har til sammen 150 aksjer.

115 privatpersoner har 207 aksjer

Totalt er det 1243 aksjer fordelt på 138 eiere. Hver aksje tilsvarer en stemme på generalforsamlingen.

Styrets sammensetning

Styret er sammensatt av 5 styremedlemmer. Ulike grupperinger har vedtektsfestet rett til å foreslå kandidater.

Etter generalforsamlingen i 2018 og frem til generalforsamling i 2019 bestod styret av:

Forslagsstiller	Styremedlem	Personlig vara	Funksjonstid
Organisasjoner	Else Grete Broderstad, valgt som styreleder	Liv Slettli	2017-19
Kommuner	Per Kristian Arntzen	Helene Berg Nilsen	2017-19
Sametinget	Susanne Langstrand-Andersen	Sigbjørn Skåden	2017-19
Personlige aksjonærer	Anne Marie Guttorm Graven	Håkon Brox	2018-2020
Generalforsamlingen	Arild Pettersen Inga, valgt som styrets nestleder	Odd-Are Hansen	2018-2020

Etter generalforsamlingen i 2019 har styret bestått av:

Forslagsstiller	Styremedlem	Personlig vara	Funksjonstid
Organisasjoner	Else Grete Broderstad, valgt som styreleder	Liv Slettli	2019-21
Kommuner	Per Kristian Arntzen	Merethe Sætran	2019-21
Sametinget	Odd Are Hansen	Jorun Murberg Spaun	2019-21
Personlige aksjonærer	Anne Marie Guttorm Graven	Tore Johnsen (valgt i 2019)	2018-2020
Generalforsamlingen	Arild Pettersen Inga, valgt som styrets nestleder	Mathias Olsen (valgt i 2019)	2018-2020

Ansatte

Vårdobáiki hadde til sammen 22 ansatte ved utgangen av 2019. Det var 5 ansatte i sesongarbeid på museum sommeren 2019. I tillegg har vi hatt andre arbeidstakere som har vært leid inn til ulike oppgaver av ulik varighet. Det ble i 2019 registrert 62 personer via vårt lønssystem,

herunder feriepenge- og honorarutbetalinger. Som følge av at deler av virksomheten på senteret er prosjektbasert er det relativt stor bruk av midlertidige stillinger og innleide ressurser.

Lokaler

Várdobáiki flyttet i juni 2018 fra leide lokaler på Nautå i Evenes til nyrenoverte kontorlokaler i eget bygg i Skånlandsveien 78 på Evenskjer. Lokalene rommer 15 kontor og møterom på plan 2, av disse har fire kontor vært leid ut i 2019. I 2019 er renovering av plan 1 gjennomført og her vil det bli tre kontor, publikumsareal, museum, galleri, møterom, kursrom og kjøkken.

Várdobáiki driver Márkománák samisk barnehage i Planterhaug/Lánjttedievvá i Skånland. Barnehagen er lokalisert i bygg eid av Sáráhka sellju AL.

I forbindelse med gjennomføring av ulike tiltak leies forskjellige grendehus og andre halv-offentlige lokaler etter behov. Várdobáiki museum har ansvar for drift av Gállogieddi samisk friluftsmuseum og har ansvar for vedlikehold av bygninger på tunet. Samiske lag og foreninger har fri tilgang til å bruke Várdobáikis lokaler til møter. I forbindelse med språkprosjekt i Vesterålen og Lofoten leier Várdobáiki lokaler til Giellabáiki i Kunstnerhuset i Sortland. Utleie administreres av Kulturfabrikken.

Virksomhet

Várdobáikis virksomhet deles i barnehage, museum, språk, kultur, helse og eiendom. Hver av disse virksomhetsdelene, bortsett fra eiendom, er finansiert over egne driftsmidler samt med prosjektmidler til spesielle tiltak. Avdeling eiendom ble etablert da senteret ble eier av bygg.

Kultursenteret

Várdobáiki kultursenter er et overbygg for alle funksjoner under organisasjonen og ivaretar drift av kultursenteret. Daglig ledelse, videreutvikling, økonomisk planlegging, prosjektstyring, oppfølging, personalansvar og utleie er eksempler på funksjoner som knyttes til drift av senteret. I tillegg organiseres flere prosjekt direkte under kultursenteret.

Kunst og kulturformidlingsenhet Galleri Várdobáiki

I 2019 har Galleri Várdobáiki ventet på å gjenoppstå i nye lokaler. I mellomtiden har galleriet og mulighetene dette gir i turismesammenheng vært drøftet på samlinger arrangert av Nord-Norsk reiselivs samiske satsing Johtit. Nye ideer som kunstvandring der en ser på kunsten som er kjøpt inn på Várdobáiki har vært løftet og planlagt. Dette viser noe av potensialet som ligger i galleriet vårt.

Samarbeid med Márkomeannu samisk festival

Márkomeannu leier kontor hos Várdobáiki. Várdobáiki anser Márkomeannu som en viktig arena for synliggjøring av samisk kunst og kultur i regionen. Festivalen er spesielt viktig for utvikling av samisk identitet, språk og kultur hos ungdom og barn og Várdobáiki prioriterer derfor samarbeidet med festivalen når det er mulig. Årets Várdobáikiseminar hadde samiske stedsnavn

som tema og var gjennomført av språksenteret. Med bakgrunn i språkåret var det ekstra mange språktiltak under Márkomeannu.

Ny bok om Elle og Ándá

Elle og Ándá er redd ruohttagállis ble lansert 11. desember 2019.

Det er planlagt turné med opplesning av boka vinteren 2020 i samarbeid med Bok- og kulturbussen i Sør-Troms.

Samarbeid med bok- og kulturbussen i Sør-Troms

Várdobáiki har fra 2011 hatt et samarbeidsprosjekt med Troms fylkeskommune. Várdobáiki har i samarbeid med Bok- og kulturbussen ansvar for det samiske tilbudet på bussen.

Samarbeidet med kulturbussen er viktig. Várdobáiki får slik bidra til at den samiske kulturen kan vises frem gjennom bok- og kulturbussen i Sør-Troms. Det er en fin måte å nå frem med informasjon om samer og samiske forhold, spesielt til barnehagebarn og skolebarn.

Diverse arrangement og møter

Várdobáiki har vært hovedarrangør og medarrangør for flere seminar i 2019. Her nevnes noen av dem.

Samisk kultur, en naturlig del av Evenskjer, februar 2019

- Samisk tilstedeværelse, historisk anerkjennelse og mobilisering gjennom 1000 år, mai 2019
- Dikka Storm seminar på Vilgesvárre, juni 2019
- Stedsnavnsseminar på Márkomeannu og i samisk språkuke, juli og oktober
- Markasamisk hverdagsliv, 10 ulike arrangement
- Várdobáik har også vært medarrangør på flere andre seminar

Fra seminaret samiske tilstedeværelse, historisk anerkjennelse og mobilisering gjennom 1000 år. Trondenes historiske senter var samarbeidspart

Foto og fortellinger

Várdobáiki sitt største 100-årsprosjekt; utstillingen *Foto & fortellinger* har blitt solgt inn til den kulturelle skolesekken. Turné ble gjennomført i november 2019 på skoler i midt-Troms

Tore Hunds Rike

Sør-Troms regionråds prosjekt i tilknytning til det store nasjonale 1000-årsjubileet i 2030. Várdobáiki har vært med i arbeidsgruppen i dette prosjektet og arrangerte seminaret *Samisk tilstedeværelse, historisk anerkjennelse og mobilisering gjennom 1000 år* knyttet til dette samarbeidet.

Språksenter

Arbeid med bevaring, styrking og synliggjøring av samisk språk er en av hovedoppgavene for Várdobáiki. For å ivareta denne oppgaven har språksenteret ved Várdobáiki en rekke språktiltak på gang til enhver tid. Språktiltakene finansieres gjennom driftsmidler fra Sametinget og Troms fylkeskommune og prosjektmidler fra Sametinget, Nordland fylkeskommune og Barentssekretariatet. Språksenteret har også fått aktivitetstilskudd fra Sametinget. Vårhalvåret 2018 hadde språksenteret lite faste ressurser tilgjengelig, men det var likevel stor aktivitet knyttet til språksenteret. Språksenterets ressurser i 2019 var språksenterleder Ann-Mari Thomassen i 100 % stilling, Klemet Isaksen Hætta i 50 % fast stilling og i 50 % prosjektstilling i prosjektet Hålogalandsveien, Beatrice Fløystad i 70 % prosjektstilling fra 01.09.19 i prosjektet Modell for samiskundervisning, Silja Eira Fallås i 50 % prosjektstilling fra 01.10.19 i språkprosjektet i Vesterålen. Ekaterina Amundsen er i 20 % fast stilling. Hun arbeider med Várdobiegga sanggruppe. Forøvrig hyres det inn språkressurser etter behov. Hovedoppgaver for språksenteret er tiltak knyttet til kurs og språkarenaer.

Samiskkurs

Samisk viderekommende kurs 1, oppstart høsten 2018 på Várdobáiki, og ble avsluttet 19.mars 2019.

Muntlig språktrening for barnehageansatte en gang pr uke i Márkománák, oppstart høsten 2018 og fortsatte til påsken 2019. 4 barnehageansatte deltok.

Samisk nybegynnerkurs 1, oppstart i Harstad 16.01 og ble avsluttet 27.05.19. Det var 22 deltakere med. Sara Christine Eira var lærer og Marianne Hætta var lærerressurs. Kurset var et samarbeid mellom Harstad sameforening og språksenteret. Samisk studieforbund ga midler til lærerressurs.

Samisk nybegynnerkurs 2, oppstart i Bjerkvik 30.01.19. Ble arrangert annenhver gang i Bjerkvik og annen hver gang i Gratangen. Ble avsluttet 15.mai 2019. Det var 18 kurselever med. Kurset var et samarbeid mellom Bjerkvik og omegn sameforening. Samisk studieforbund (SOL) ga midler til lærerressursen som var Gunhild Laila Sara.

Samisk nybegynnerkurs 3, oppstart i Skånland 16.09. og ble gjennomført to ganger i uken på Várdobáiki. Ardis Ronte Eriksen var lærer og Gudmund Johnsen var lærerressurs. Kurset ble avsluttet i desember 2019.

Språkarenaer

Sámástallan

Sámástallan ble arrangert 20. – 22. september 2019 på Stuornjárga. Dette var et samarbeid mellom Várdobáiki og Duoddára searvi på svensk side. Målgruppen var personer som har behov for å trene på muntlig samisk. Det var 20 deltakere og 6 språkressurser, til sammen 26 stk fra norsk og svensk side. Temaene var bli kjent med hverandre, lagging av blodklubb, om slakt og øremerker, baking av klappakaker og ord knyttet til duodji.

Språksatsing i Márkománák mánáidgárdi, Márkománák samisk barnehage

I 2019 har språksenteret hatt giellačeahppi i 60 % stilling i barnehagen. I tillegg har tiltakene *Giellanannen* og *Giellaoahpahalli* bidratt til at stillingen som samisk språkressurs har vært 100 %. Det er språksenteret som har administrert og finansiert dette gjennom aktivitetsmidler fra Sametinget.

Språksenteret har i vårhalvåret gjennomført tiltaket *Sámás mánáiguin* med en ekstra språkressurs som har kommet til barnehagen ca 2 ganger i uka og snakket lokal samisk dialekt med barna og de voksne.

Språksenteret har gjennomført muntlig språktrening ca 1 gang pr uke fra høsten 2018 til påske 2019. I tillegg ble det arrangert en samiskspråklig tur på vårhalvåret.

Stullan

Stullan er for barn og familier. Det er gjennomført 6 arrangement i 2019 med til sammen over 100 deltakere. Lørdag 26.januar ble Stullan gjennomført i Gågata i Harstad i samarbeid med Gågata, Samisk uke i Harstad, samt Team Henriksen fra Kongsvik. Temaene var feiring av sola, fortelling, tegning og maling av samisk flagg, samt lassokasting. Mellom 40 – 50 var innom arrangementet.

Neste Stullan ble arrangert 21. februar på Skånland folkebibliotek. Det var fortellerstund med teater og med 4 språkressurser. 4 barn, 2 foreldre og 2 andre voksne deltok.

Tredje Stullan ble arrangert som del av sesongåpningen av Gállogieddi museum 11.juni. Temaet var samiske fortellinger fra russisk side av Sápmi. 10 – 12 barn og 25 – 30 voksne deltok.

To mánáidduodjestullan for barn under skolealder og for skolebarn ble arrangert i samarbeid med Stuornjárga sámi duodji 19.11. og 28.11. på Duodjesiida i Trøssemærk. Ca 50 deltakere til sammen på begge arrangementer.

Temaene på julestullan 17.desember var baking av klappakaker og juleverksted. Språksenteret leide Kjønnen grendehus for anledningen. Til sammen var det 8 barn, 4 foreldre og 2 språkressurser.

Giellabeassi - språkreir

Målgruppen er elever med undervisning i samisk på barneskole og ungdomsskole. Dette arrangeres i samarbeid med skolene og samisklærere som deltar.

Giellabeassi for ungdomstrinnet 8. – 10. kl ble gjennomført 25. – 26. mars i Borkenes der temaene var skitur med poster, snøord, lage rypesnare og røyking av reinkjøtt i lávvu. 7.kl elever var også invitert med. 12 elever, 3 lærere og 3 språkressurser deltok.

Giellabeassi for småtrinnet 1. – 4. kl ble gjennomført 2 ganger:

- 3.juni ute ved ETS kulturskole. Tema var teaterlek og bli kjent. 25 barn deltok der 5 var førskolebarn fra Márkománk, 4 lærere og 4 språkressurser.
- 10.september på Gállogieddi der muntlig samisk var tema. 18 barn, 2 lærere og 4 språkressurser deltok.

Giellabeassi for mellomtrinnet 5. – 7. kl ble gjennomført 25. – 26.november i Trøssemarek der temaene var samisk matlaging, kaste lasso, duodji, lávvu og skogsvandring med poster. Her var 14 elever, 3 lærere og 4 språkressurser

Giellaboddu/lesetrening/lesearena for eldre

Som oftest et månedlig tiltak som gjennomføres i forbindelse med Várdobáikis helsetreff. 7 arrangement. Ulike tema som salmer og sang, samiske fortellinger, ord og uttrykk.

Sanggruppen Várdobieggá

Sanggruppen Várdobieggá har øvelser 2-4 ganger pr mnd. Sanggruppen er en godt fungerende samisk språkarena. I 2019 har gruppen hatt 10 konserter, på kafeer, på sykehjem, i kirke og kulturhus, på Trondenes historiske senter, Vilgesvárre og i Lujávri.

Giellabáiki – språkkontor i Vesterålen og Lofoten

Språksenteret har i samarbeid med Vesterålen sameforening søkt og fått finansiering fra Sametinget og Nordland fylkeskommune på språkprosjekt i Vesterålen og Lofoten. Várdobáiki holdt en offisiell åpning av Giellabáiki samisk møteplass 11. september i Kunstnerhuset i Sortland. Det ble tilsatt prosjektleder i 50 % stilling. Det er gjennomført mange språkprosjekt, blant annet lørdagskafe, Stullan for barn og samiskkurs med 11 deltakere. I tillegg har Várdobáiki arrangert 2 kombinerte språk og duodjikurs: gákttemøsnterkurs på vårparten og gáktiesømkurs på høstparten med ca 10 deltakere både fra Vesterålen og Lofoten. Det har vært økt interesse for samiske språktiltak i regionen.

Sámástit duddjodettiin

På Duodjesiida i Trøssemarek ble *Sámástit duddjodettiin* gjennomført 3 ganger i 2019 i samarbeid med Stuornjárga sámí duodji. Antall deltakere var ca 15 stk Temaet var syng av skinnveske og tobakksveske og det var laget samtaleark med duodjetermer. .

Várdobáikis stednavnsutvalg og prosjektet Hålogalandsveien

Várdobáikis stedsnavnutvalg har gjennomført 4 -5 møter i 2019 Stedsnavnutvalget har arbeidet

med prosjektet Hålogalandsveien og har behandlet og foreslått navn på bruer og tunneller etter Hålogalandsveien. Det har vært gjennomført seminar om Hålogalandsveien på Márkomeannu festival i 2019.

Giellavahkku – Samisk språkuke 21. – 27.10 2019

Samisk språkuke er en del av Sametingets langsiktige språksatsing – Språkløftet og var også Sametingets hovedmarkering av FNs internasjonale år for urfolksspråk. Várdobáiki deltok i satsingen med språkarrangement hver dag i hele språkuken.

Samiskelevne ved Skånland skole besøkte språklávvueen utenfor Várdobáiki de fire dagene som den var oppe. Det var teaterlek for barn 2 dager på ETS kulturskole. Duddjon sámástettiin ble gjennomført både på Duodjesiida i Trøssemark og på Sortland vgs. Fortellerstund for barn ble arrangert både på Várdobáiki, i Márkománák og på Giellabáiki på Sortland. Det ble arrangert kulturkveld med Várdbiegga kor på Båtmuseet i Gratangen. Lørdag var det lunsjseminar om Hålogalandsveien på En Smak Av, kafe og spiseri på Evenskjer. Den norske kirke avsluttet språkuka med samisk-norsk gudstjeneste i Kvitfors kapell.

Alle arrangementene var godt besøkt.

Modell for språkopplæring – prosjekt

Språksenteret søkte og fikk 300 000 fra Sametinget til utredning av modell der språkressurser i Várdobáikis virekområde kan bidra til å sikre språkopplæringen i regioenen. Prosjektleder er tilsatt i 70 % prosjektstilling. Prosjektet avsluttes i juni 2020.

Annet

Det er gjennomført møter med Heggen vgs og Troms fylkeskommune angående samiskundervisning og rekruttering til Heggen vgs. Várdobáiki fikk i oppdrag fra Troms fylkeskommune å utføre en situasjonsbeskrivelse for samiskopplæringen i Sør-Troms og Nordre Nordland. Utredningen ble brukt som et grunnlagsdokument for Troms fylkes behandling av samiskopplæring på videregående nivå i Troms. Språksenteret tok initiativ til reetablering av foreldreforening for samiskopplæring. Nytt styre ble valgt på årsmøte i foreningen i mars.

Klemet Hætta, seminar - Hålogalandsveien

Språksenteret og daglig leder for Várdobáiki deltok på Sametingets språkkonferanse i februar og språksenteret har deltatt på språksentertreff 2019 i Tromsø i juni.

Språksenteret deltok også i 2019 på møte med Wikimedia Norge under Márkomeannu. Målet er flere samiskspråklige innlegg på Wikimedia Norge.

Språksenteret har bidratt med oversettelser o.l for andre avdelinger i Várdobáiki.

Språksenteret hadde fortellerstund for barn og språklávvu på Márkomeannu.

Helsesatsing

Helsetreff

Helsetreff er et månedlig tilbud der eldre samer samles til samisk lesetrening, sosialt samvær, foredrag med forskjellig tema, trim, samt salg av middag. Bok- og kulturbussen i Sør-Troms har vært tilstede på noen av treffene.

Helsetreffene er utviklet ved Várdobáiki samisk senter og igangsatt første gang i 2003. Det har blitt arrangert 10 helsetreff, deriblant helsetreffet på tur, i 2019.

Tema har vært:

- Variasjon i samisk barneoppdragelse i Skånland og Kautokeino, v/ Ann Jørgunn L Sara, psykolog i spesialisering i klinisk nevropsykologi
- Demensomsorg i Skånland kommune v/Therese Kvarme, Skånland kommune
- Markesamisk hverdagsliv i gamle dager v/ Tone Elvebakk og Bente Eilertsen
- Døden som en del av livet v/Randi Nymo, sykepleier og forsker ved Universitetet i Tromsø, Institutt for Helse og omsorg i Narvik
- Naturens vårlige spiskammer v/Várdobáiki
- Helsetreffet på tur til Soppero
- Røm! Røm!, ropte pappa Fortellinger fra krigen sett med barneøyne v/forfatter Edel Østli Eilertsen
- Influensavaksine v/helsestasjonen i Skånland kommune
- Fysisk aktivitets påvirkning på psykisk helse v/ Rikke Pauline Sandvik, Kommunepsykolog ETS
- Fark og spetakkel i juletida v/Geir Elvebakk Moski

Várdobáiki har i 2019 mottatt støtte fra helsedirektoratet for å igangsette et eget prosjekt som skal styrke fagutvikling når det gjelder omsorgstilbud til brukere i markasamisk område.

Prosjektoppstart blir i 2020. Prosjektet befester Várdobáikis betydning innen området samisk helse.

Várdobáiki har videre bidratt til :

Samarbeid og informasjonsarbeid

- Sitter i ressursgruppen for revidering av master i funksjonshemming og deltakelse, Norges arktiske universitet, campus Harstad
- Sitter i referansegruppen for fagplan, vernepleierutdanningen, Norges arktiske universitet, campus Harstad
- Medarrangør for kveldsseminaret Samisk kultur, en helt naturlig del av Evenskjer sentrum
- Veiledning/rådgivning i forbindelse med tilbud til samiske brukere på Viken

- Arrangere fagdag om psykisk helse i Skånland kommune
- Samarbeid med Mama Saras Mama Sara Education Foundation for Maasai Children, besøk og informasjon fra Várdobáiki
- Samarbeid med Kultur i Troms, bok- og kulturbussen
- Deltatt på fagseminar om universell utforming og tilgjengelighet
- Vært med på Sametingets Dialogmøte i Tromsø om fag- og kompetanseutvikling for sykehjem og hjemmetjenester for den samiske befolkningen
- Innlegg på Dialogseminar om inkluderende og bærekraftig utdanning for alle, UiT, camp Harstad
- Samarbeidsmøte mellom Várdobáiki og Sametinget ang helse

Verdensdagen for psykisk helse

Skånland kommune har et mangfoldig og stort program i en uke i forbindelse med den verdensomspennende dagen for psykisk helse 10. oktober hvert år. Várdobáikis helseavdeling er invitert inn i komiteen og samarbeider om programmet.

Museum

2019 har vært et aktivt år for museet, hvor formidling av kulturarv og kulturhistorie har stått i fokus med både publikasjoner, foredrag, guiding og utarbeidelse av informasjonsmateriell. Sentrale aktiviteter i 2019 har bestått av generell drift og utvikling av museet så vel som Gállogieddi friluftsmuseum, drift og fagansvar Vilgesvárre boplass og samarbeid med Kvandahl- og andre museer, deltakelse i større prosjekter og ledelse av Samisk Museumslag, samt deltakelse i felles senter-arrangementer/ møter, planlegging av museumsdriten i de nye lokalene på Evensker og ikke minst formell overtakelse av Bååstede gjenstander.

Personell

Det er knyttet en 100% fast stilling som museumsleder til museet. I tillegg har det vært et 80% engasjement som fagkonsulent innen museum. Det har også vært engasjert flere prosjektmedarbeidere i tilknytning til kulturminneregistrering og prosjekter innen immateriell kulturarv. Ved Gállogieddi friluftsmuseum er det vaktmester i ca. 20% stilling. I tillegg er flere guider tilsatt i sommersesongen ved Gállogieddi, totalt ca ca. 40% av et årsverk. I 2019 var en av guidene engasjert som teamleder, etter at museet hadde god erfaring med dette i 2018. Den administrative funksjonen til museumsleder har blant annet bestått av oppfølging av tidligere planlagte og oppstartede prosjekt, prosjektering av framtidige prosjekter, rapportering, drift av Gállogieddi med fag- og personalansvar for guidene og oppfølging av vaktmestertjeneste, diverse uttalelser samt oppfølging av henvendelser til museet.

Gállogieddi friluftsmuseum

Várdobáiki museum har drifts- og forvaltningsansvar for Gállogieddi samiske friluftsmuseum. Hovedhuset på anlegget fikk vintersesongen 2018-19 omfattende skader på grunn av vanninntregning. Reparasjonsarbeidet vil gå over flere år. Den første del av istandsettingen ble gjennomført i 2019. Museet har hatt sesongåpent fra 11. juni til 10. august. Det har vært ansatt

fire guider og besøkstallene har hatt en svak oppgang i forhold til 2018. I forbindelse med sesongåpningen delte Ann-Mari Thomassen samiske fortellinger med publikum. Fortellingene er skrevet av Várdobáiki, Márkománák, Murmansk barnehage, Murmansk pedagogiske college og Lujávri samisk senter. Det ble servert kjøttsuppe og bjørkesaft til de frammøtte.

I uke 30 ble Márkomeannu-festivalen arrangert på Gállogieddi, og museumsanlegget ble lukket for publikum i to dager. Det har vært flere grupper, både voksengrupper og barnegrupper, på besøk i løpet av sesongen. Gapahuken tilknyttet kulturstien er mye brukt både sommer og vinter av lokalbefolkningen.

Bygningsvern

Várdobáiki museum har bygningsvern som ett satsingsområde. Et omfattende arbeid med finansiering av restaurering og oppfølging av tidligere befarte og sikrede bygninger har pågått. Museet har flere pågående restaureringsprosjekter; ei løe og et stabbur i Grovfjord og bidrar til Ole-gammen i Vilgesvárre. Som en del av arbeidet med bygningsvern er det arrangert kurs i lafting hvor det er satt opp en kopi av Mikkel Olsa-buret utenfor Várdobáiki. Kurset var et samarbeid mellom Várdobáiki samisk senter, Sametinget, Nord-Norsk fartøyvernsenter og Riksantikvaren.

Høsten 2019 var Várdobáiki museum på befaring til Skiftegammen i Gratangen. Gratangen kommune arbeider med restaurering av gammen.

Kulturminneregistreringer

I regi av museet har det vært gjennomført kulturminneregistreringer i Vassdalen med nære utmarks- og fjellområder (Narvik kommune) de tre siste år. Dette prosjektet ble videreført i 2019 og avsluttes i 2020. Det har også vært gjennomført registreringer av kulturminner i Kongsvikdalen (Tjeldsund kommune), og formidling av kulturminnene skal slutføres med oppsetting av informasjonsskilt i 2020. Det er også gjennomført befaring på kulturminnefeltet på Storjord i Kvæfjord. Befaringsrapport er under arbeid.

Samlingsforvaltning

I 2019 ble mange av gjenstandene i museet registrert i PRIMUS. Det har vært jobbet mye med registrering av museets gjenstander, og dette arbeidet gjøres kontinuerlig.

I forbindelse med flytting til nye lokaler, har museet fått både utstillings- og magasinplass. Arbeidet med ei basisutstilling er påbegynt, men fram til denne er klar skal det skal mange deler på plass: Gjenstandssamling, samlingsforvaltning inkludert innsamling av relevante gjenstander med mere.

Gjennom Bååstede prosjektet har Várdobáiki fått formell tilbakeføring av 31 gjenstander som fortsatt ligger på Norsk folkemuseum. Gjenstandene tilbakeføres når det er etablert forsvarlige oppbevaringsforhold. Avtalen om tilbakeføring ble signert av Sametinget, Norsk Folkemuseum, Kulturhistorisk museum og Várdobáiki samiske senter i mai 2019.

Signering av Bååstede s dokumer, foto: Harrieth Aira

Prosjekter

Museet har flere prosjekter innen immateriell samisk kulturarv.

- Det flerårige prosjektet Samisk ytringsfrihet og samfunnsengasjement har gjennomført ei fellessamlinge i 2019, og resultatet ble presentert for publikum i november 2019. Prosjektet er finansiert av Norsk Kulturråd og skal dokumentere, synliggjøre, ta vare på og formidle nær samisk politisk og kulturell fortid i Nordre Nordland/Sør-Troms. Det er 25 samiske foreninger, organisasjoner og andre foretak som deltar, samt at Samisk Arkiv og Senter for samiske studier ved UiT er samarbeidspartnere.
- Prosjektet Dokumentasjon av markesamisk kvinneliv ble slutført i 2018, og det er gjennomført formidling av prosjektet også i 2019.
- Prosjektet Mestring av markesamisk manssrolle ble startet i 2018 og avsluttet i 2019 som en direkte oppfølging av kvinneprosjektet. Finansiering kom fra den nasjonale UNESCO-kommisjonen.
- Sammen med prosjektene Dokumentasjon av markesamisk kvinneliv og Mestring av markesamisk manssrolle, er prosjektet Foto og fortellinger formidlet gjennom Markesamisk hverdagsliv i gamle dager.
- Prosjektet Det levende Guds ord ble fullført i 2019. Resultatet er et faglige grunnlag for deler av den kommende basisutstillinga. Prosjektet handlet om den læstadianske vekkelsen gjennom beskrivelse av predikanten Jon Olai Elvebakk sitt liv og virke. Prosjektet er finansiert av Sametinget.

Formidling

Várdobáiki museum har hatt formidling av kulturarv og kulturhistorie som et av sine hovedfokus, både til elever i skoleverket, allmennheten, turister, forvaltning og fagfolk. Dette har i hovedsak skjedd via årbokartikler, forelesninger, guiding og gjennom aktiviteter på Gállogieddi friluftsmuseum. Ved forespørsler fra eksterne institusjoner har museumsleder holdt flere foredrag både nasjonalt og internasjonalt om ulike tematikker knyttet til samisk kulturarv.

Várdobáikis hjemmeside og Facebook-side blir aktivt nyttet i informasjon.

Márkománák samisk barnehage

Várdobáiki driver Márkománák samisk barnehage, som ligger i fine omgivelser i Lánttedievvá/Planterhaug i Skånland kommune. Barnehagen har fine utearealer midt i det samiske kulturlandskapet, med skog, mark og fjell som sin leke- og læringsarena. Eier har tilpasset barnehagens uteområde for at det skal være best mulig egnet til samisk barnehagedrift. Her er blant annet gamle, stabbur og bålpluss.

Barnehagen har tjuvfem plasser i alderen ti mnd. til seks år. Barnehagen finansieres over eget budsjett med kommunalt tilskudd til private barnehager og foreldrebetaling. Som samisk barnehage får Márkománák også tilskudd fra Sametinget. Barnehagen har som særskilt formål å styrke barns identitet som samer ved å bruke samisk språk og å formidle samisk kultur, leveste og samfunnsforhold. Barnehagen er forøvrig underlagt generell lovgivning for barnehager.

Várdobáiki er svært fornøyd med samarbeidet med eierne av bygget og er opptatt av å opprettholde denne gode dialogen.

Av barna i barnehagen var det ved utgangen av høsten 2019 fire barn som har samisk som hjemmespråk. For de øvrige barn er samisk en del av den daglige hverdagen i barnehagen, noe som utgjør et godt utgangspunkt for videre språkopplæring. Barnehagen harsamordna opptak med kommunen. Barnehagens opptakskrets er Skånland (fra 2020 Tjeldsund) og Evenes kommuner. De som søker til Márkománák må søke gjennom kommunens hjemmesider. Styret er med på opptaket.

Ut barnehageåret 2018-2019 var det ansatt giellačeahppi midlertidig i 100%istilling. Dersom barnehagen skal kunne være en reell aktør i arbeidet med på å revitalisere samisk språk i regionen, er det nødvendig at det tilføres mere ressurser i form av ekstra samiskspråklig personell. Det er nødvendig med en, giellačeahppi, i fast 100% stilling for å sikre at hele barnehagen har et jevnt fokus på samisk språk og å gi barnehagebarna et tilfredsstillende tilbud. Barnehagen har i tillegg til egne metoder brukt Bravo på samisk som hjelpemiddel i språkopplæringa, noe som har fungert godt. Det har også vært en generell satsing på opplæring i samisk for personalet i barnehagen. Pedagogisk leder bruker E-skuvlas opplæringspakke.

Samlet har språksatsingen vist resultater. Barn med samisk som hjemmespråk bruker samisk mer i barnehagen og barn uten samisk som hjemmespråk har fått et godt ordforråd og svarer på samiske henvendelser, både på samisk og norsk.

Satsingsprosjektet på sunn mat ble avsluttet i august 2019. Barna har gjennom prosjektet blitt kjent med samisk mat, kortreiste råvarer og få et bevist forhold til sunn mat.

Prosjektet Gákti som språkmotivator ble gjennomført i 2019. I prosjektet ble det

produsert arbeidskofte og luhkkaer til bruk i barnhagen. Barnehagebarna var inkludert i prosjektet gjennom aktivitet en gang i uken og fikk lage eget belte og lærte om kofte tradisjoner. Det ble arrangert egen vernissage hvor barna stilte ut egne produksjoner.

Utstilling i forbindelse med avslutning av barnehageprosjektet Gákti som språkmotivator.

Leietakere

Várdobáiki leier kontor til andre samiske organisasjoner/institusjoner. Leietakere er Universitetet i Tromsø, (Senter for samisk helseforskning), Duodjeinstituhtta, Árran og Márkomeannu, som alle leier ett kontor hver.

Leietakere som var i bygget da vi overtok det og som er videreført også i 2019:

LB Rør AS, Pro-bygg AS, Fysiovakuum AS, Presangen Evenskjer AS, En smak av, Kafé og spiseri AS.

Várdobáiki forsøker å tilrettelegge kontorbehov for leietakerne så godt som mulig og anser leietakere som viktige samarbeidspartner i arbeidet for bevaring av samisk språk og kultur i regionen.

Eiendom

Eiendom er Várdobáikis avdeling for økonomisk virksomhet og er med dette skattepliktig.

All omsetning med erverv til formål føres over denne, det vil si inntekter som ikke kan defineres innenfor vårt ikke-økonomiske formål.

Kostnader for avdelingen er direkte kostnader relatert til omsetning, lønnsandel regnskapsansvarlig, andel av avskrivnings- og rentekostnader i forbindelse med kjøp av eiendommen og andel av felleskostnader.

Vi hadde i 2019 seks faste leietakere i tillegg til korttidsleie for en leietaker. For to av de faste leietakerne avsluttet vi leieforholdet pr oktober 2019. Utleie til UiT Senter for samisk helseforskning ble i 2019 ført som skattepliktig inntekt jfr. forsiktighetsprinsippet da det var vanskelig å konstatere definisjonen på denne omsetningen. Leieinnteker fra øvrige samiske institusjoner ble i 2015 definert som ikke-økonomisk virksomhet av styret, og føres som skattefri inntekt på Administrasjons-avdelingen.

Eiendomsavdelingen endte opp med et greit overskudd på kr 84 000,- etter skatt.

Prosjekter

Várdobáiki har en stor mengde aktive prosjekter.

21 aktive prosjekter i 2019

9 prosjekter ble rapportert og/eller avsluttet i 2019

11 prosjekter ble startet opp i 2019

Arbeid med prosjekt og prosjektfinansiering åpner for muligheter til å få gjennomført ulike tiltak som det ikke er rom for innenfor normalt driftsbudsjett. Deler av utgifter, egenandeler til prosjektene belastes likevel driftsmidlene på de ulike avdelingene. Kravet til egenandeler medfører igjen at det kan være vanskeligere å få rom til å ansette eksterne ressurser til å gjennomføre prosjekt, noe som i svært mange tilfeller er ønskelig.

Muligheter for å gjennomføre tiltak via prosjekt er viktig, det er likevel et mål å holde antall prosjekt på et nivå som gjør prosjektoppfølgning og gjennomføring godt håndterlig. Det er også et mål å gjennomføre prosjektene innenfor planlagt tidsperiode.

Økonomi

Várdobáiki finansieres av driftstilskudd fra Sametinget, Nordland fylkeskommune og Troms fylkeskommune samt prosjekttilskudd i 2019 fra Sametinget, Nordland fylkeskommune, Norsk kulturråd, Barentssekretariatet og Den norske unesco-kommisjonen. Sametinget gir også aktivitetstilskudd til språksentrene.

Drift av Gállogieddi delfinansieres av Nordland fylkeskommune. Driftstilskuddene fra Sametinget gis til de ulike funksjonene, språksenter, museum, helse og kulturhus. Disse tilskuddene dekker hovedsakelig lønn til daglig leder, de forskjellige avdelingsledere samt andel av driftskostnadene. Deler av driftstilskudd blir også brukt til direkte brukerrettede tiltak. Várdobáiki oppnår en stor andel prosjektmidler i forhold til fast driftstilskudd og mye aktivitet er prosjektbasert og finansieres over eksterne prosjektmidler. Aktiviteten tilpasses oppnådd finansiering. Flere av de faste stillingene er fortsatt avhengig av finansiering over prosjekttilskudd/aktivitetstilskudd.

Organisasjonen ble avgiftspliktig fra 4. termin 2019 (juli) da vi nådde omsetningsgrensen på kr 140 000,-. Vi har fra denne dato beregnet utgående avgift på avgiftspliktige varer og tjenester og

fått fradrag for inngående avgift basert på omsetnings- og arealbaserte nøkler i tillegg til kostnader direkte relatert til avgiftspliktig omsetning.

Omsetningen har i 2018 vært på 15,9 millioner. Av dette utgjør kr 2,8 mill omsetning for Márkománák samisk barnehage. Årsresultatet for 2019 viser et overskudd på kr 2 285 756,- . Det høye overskuddet skyldes i hovedsak at byggrenoveringen ikke ble ferdigstilt på budsjettert dato; september 2019. Egenkapital er balanseført med kr 7 321 000- (21 %) pr 31.12.2019.

Regnskapsføring og økonomifunksjoner blir gjort internt.

Avslutning

Várdobáiki har også i 2019 arbeidet intensivt med renovering av plan 1 i bygget på Evenskjer. Renoveringen har vært forsinket og ferdigstilles våren 2020. De nye lokalene inneholder publikumsdel med museum, galleri og kulturarena. Senteret vil sterkere kunne befeste sin rolle som sentral premissgiver i utviklingen av samisk språk og kultur i regionen. Bedre betingelser for synliggjøring og nettverksbygging vil styrke arbeidet til Várdobáiki.

Várdobáiki opplevde spesielt i 2019 store utfordringer med drift av barnehage. Ved telledato for tilskuddsberegning for 2020 i desember 2019 var det 10 barn, av dem 2 under 3 år. Det er et budsjettert underskudd på over 650 000 noe som innebærer store utfordringer med å drifte samisk barnehage samtidig som vi har store kostnader knyttet til avslutning av renoveringsprosjektet. Vardobáiki vil arbeide med å finne løsninger på økonomisk utfordringer i lag med vertskommunen, Tjeldsund kommune. Samisk språkstyrking i barnehagen er viktig og må fortsatt prioriteres noe som må gjøres gjennom prosjektfinansiering.

Det er behov for å utvide staben ved senteret, spesielt for å kunne arbeide med formidling og ivareta oppgaver knyttet til publikumsbesøk. I 2020 vil det likevel legges vekt på å vise økonomisk forsiktighet og utvidelse av stab kan ikke bli aktuelt før det har vært normal drift en periode etter renovering.